

Автор(и): доц. д-р Златина Ур, ИРГР – Садово, ССА; проф.д-р Елена Тодоровска, Агробιοинститут, ССА
Дата: 27.04.2021 Брой: 4/2021

Negativni efekti klimatskih promena na proizvodnju hrane iz strnih žita (pšenica, ječam, zob, raž), bezbednost hrane i đubrenje, smanjenje genetske raznolikosti na farmama, nezaposlenost i masovna migracija mladih u gradove predstavljaju ozbiljne probleme u ruralnim područjima Srbije i Bugarske, posebno za domaćinstva koja

se bave malom poljoprivredom. Uprkos rastućoj potražnji na tržištu za lokalnim proizvodima dobrog nutritivnog kvaliteta i manje alergena, svest poljoprivrednika o prednostima lokalnih sorti je nedovoljna. Nedostaje efikasna koordinacija u uspostavljanju partnerstava između udruženja poljoprivrednika, istraživača, nacionalnih službi i civilnih zajednica za razvoj useva otpornih na klimatske promene i novih poslovnih prilika za poboljšanje egzistencije poljoprivrednika.

Šta ćemo raditi?

Lokalne sorte strnih žita prilagođene regionalnim uslovima će biti prikupljene i umnožene sa farmi, iz banki gena i nacionalnih instituta. Semenje će biti podeljeno među najugroženijim poljoprivrednicima radi očuvanja i ponovnog uvođenja lokalnih sorti, diverzifikacije poljoprivredne proizvodnje i participativne selekcije useva otpornih na klimatske promene uz uključivanje i žena i muškaraca poljoprivrednika. Lokalnim poljoprivrednicima će biti obezbeđena naučna podrška, obuka i znanje, što će olakšati donošenje odluka. Organizovaće se Dani polja na opštinskom nivou uz učešće nacionalnih poljoprivrednih službi i istraživačkih instituta radi promovisanja korišćenja genetičkih resursa strnih žita na farmama u skladu sa tradicionalnim poljoprivrednim praksama. Lokalna strna žita će biti ocenjena po agronomskim svojstvima, otpornosti na bolesti i sušu, a proučavaće se njihov genetski (na nivou DNK), nutritivni i tehnološki profil. Kroz radionice za razmenu dodatnih praksi, stručnosti i iskustava, ojačaće se istraživačka i institucionalna saradnja. Organizovaće se seminari o označavanju novorazvijenih proizvoda, okrugli sto i sastanak sa poslovnim sektorom, a sveobuhvatni vodič će biti izrađen i distribuiran među zainteresovanim stranama u oblasti strnih žita kako bi se podržali ugroženi poljoprivrednici u stvaranju dodatnog prihoda i suočavanju sa siromaštvom, pronalaženju svoje tržišne niše, pristupu uslugama i finansijskim sredstvima, uspostavljanju partnerstava, te proizvodnji i prodaji različitih tradicionalnih proizvoda sa prepoznatljivom oznakom.

Šta se očekuje da postignemo?

Ovaj projekat će doneti direktne koristi za 40 poljoprivrednika i poljoprivrednica obučavajući ih za ponovno uvođenje, očuvanje, održivo korišćenje i upravljanje genetičkim resursima strnih žita prilagođenim klimatskim promenama. Najmanje 20 poljoprivrednika u ugroženim ruralnim područjima, uključujući i mlađu generaciju, će biti podržano u stvaranju dodatnog prihoda i poboljšanju svoje egzistencije kroz obuku o dodavanju vrednosti lokalnim sortama i marketing tradicionalnih žitnih proizvoda sa prepoznatljivom oznakom. Poljoprivrednici će biti podržani u pridruživanju zadrugama i poljoprivrednim organizacijama, a njihova saradnja sa istraživačkim institucijama, poljoprivrednim savetodavnim službama, državnim agencijama i drugim zainteresovanim stranama će biti unapređena. Kako bi se obezbedio pristup poljoprivrednika sortama sa većim prinosom, dobrom

adaptabilnošću i kvalitetom u nepovoljnim klimatskim uslovima, 90 sorti ozime pšenice i pšenice tvrdunice će biti ocenjeno po važnim agronomskim svojstvima i otpornosti na bolesti na oglednim poljima, a zatim analizirano korišćenjem molekularnih markera. Od ovih, 50 sorti će biti testirano na toleranciju na sušu u laboratorijskim i poljskim uslovima, a 20 će biti analizirano na tehnološki kvalitet i nutritivnu vrednost. Ovo će omogućiti, u početnim fazama oplemenjivanja, selekciju i predlog 10 najboljih genotipova za dalje poboljšanje.

Očekuje se da će projekat koristiti i najmanje 1000 poljoprivrednika kroz obezbeđivanje semena iz ocenjenih genetičkih resursa, koji će biti promovisani javnosti na demonstracionim poljima i tokom Dana polja u poljoprivrednim službama i istraživačkim institucijama. Inovativni pristupi i tehnologije hrane će biti primenjeni za poboljšanje performansi dva finalna proizvoda na bazi lokalnih sorti strnih žita. Informacije o nutritivnom profilu, tehnološkom kvalitetu različitih lokalnih sorti, kao i njihovim agronomskim svojstvima i pogodnosti za gajenje u datom regionu, doprineće značajnom poboljšanju ishrane ugroženih zajednica i poljoprivrednika. Projekat će imati pozitivan uticaj na smanjenje siromaštva jačanjem jednakosti, inkluzije i kapaciteta ruralnih zajednica da zadovolje kontinuirano rastuću potražnju, posebno urbane populacije, za kvalitetnom hranom dobrih nutritivnih svojstava, proizvedenom na lokalnim farmama i na tradicionalan način.

Projekat će doprineti razvoju ljudskih resursa i izgradnji znanja i veština, posebno među mladim naučnicima i istraživačima, kroz obuku, transfer znanja i razmenu iskustava. Očekuje se da će multidisciplinarni konsorcijum uspostaviti dugoročna regionalna partnerstva između vodećih istraživačkih institucija u Srbiji i Bugarskoj, zasnovana na komplementarnoj stručnosti, radi identifikacije i obezbeđivanja useva otpornih na klimatske promene, bogatih nutrijentima i sa dobrim tehnološkim svojstvima, sa naglaskom na bezbednost hrane. Četiri nacionalne institucije će takođe zajednički raditi na jačanju informacionih sistema o biljnim genetičkim resursima, doprinoseći time Globalnom informacionom sistemu pružanjem pristupa svim fenotipskim i genotipskim podacima o proučavanom germplazmu. Rezultati projekta će podići svest o značaju Međunarodnog ugovora o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu među istraživačima, nacionalnim službama, civilnim zajednicama i poljoprivrednicima, ojačati aktivnosti vezane za njegovu implementaciju, vidljivost i povećanje finansiranja za održivost projektnih intervencija.

Kome će najviše koristiti?

Direktne koristi tokom sprovođenja projekta će imati: 40 malih ugroženih poljoprivrednika sa 50% učešća žena; 5 lokalnih udruženja poljoprivrednika; 5 organizacija civilnog društva koje podržavaju održivu poljoprivredu i jednakost među etničkim grupama i polovima; 2 organizacije koje čuvaju lokalne tradicije i hranu; 3 mala prerađivačka preduzeća; 5 poljoprivrednih službi; 25 naučnika uključenih u genotipizaciju, analize tehnološkog

kvaliteta, podršku poljoprivrednicima i njihovo povezivanje sa drugim zainteresovanim stranama; i 2 nacionalne banke gena. Indirektne koristi uključuju: 1000 poljoprivrednika kroz obuke, seminare i terenske demonstracije; 10 mladih naučnika; 5 kreatora politika na regionalnom i nacionalnom nivou; 2 trgovačka preduzeća; i širu javnost.

Za više informacija

Ključne reči: otporni usevi, očuvanje, udruženja poljoprivrednika, genetički resursi, rodna ravnopravnost, molekularni markeri, nutritivni i tehnološki profil, oplemenjivanje, strna žita, Triticum, poljoprivrednice

Koordinator projekta: *Institut za ratarstvo i povrtarstvo u Novom Sadu, Srbija*

Učesne zemlje: *Srbija i Bugarska*

Lokacija: *Severna i Centralna Srbija, Centralna južna i Jugoistočna Bugarska*

Ciljni usevi: *pšenica, ječam, zob, raž*

Dodatni sponzori: *Direkcija za nacionalne referentne laboratorije, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Republika Srbija*

Partneri: *1. Institut za prehrambene tehnologije u Novom Sadu, Srbija*

2. Agrobioinstitut u Sofiji, Bugarska

3. Institut za biljne genetičke resurse u Sadovu, Bugarska

Kontakti:

Dr Sanja Mikić, Odeljenje za strna žita, Institut za ratarstvo i povrtarstvo, Novi Sad, Srbija,

sanja.mikic@ifvcns.ns.ac.rs

Vanr. prof. dr Zlatina Ur, IPGR - Sadovo - zlattinapg@